

mjr Piotr PIÓRKOWSKI

Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód

UŻYCIE SZ RP W RAMACH SYSTEMU ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO PAŃSTWA W ŚWIETLE WYBRANYCH WSPÓŁCZESNYCH ZAGROŻEŃ

STRESZCZENIE

Artykuł stanowi opis aktualnego stanu prawnego w zakresie systemu zarządzania kryzysowego w państwie oraz obowiązujących zasad użycia pododdziałów i oddziałów wojska do realizacji zadań reagowania kryzysowego. Ponadto, jest próbą zasygnalizowania problemu potrzeby ciągłej aktualizacji stanu prawnego, systemu zarządzania kryzysowego jak również pozyskiwania nowych zdolności przez SZ RP w ład za postępującymi zmianami w środowisku bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe:

zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo, współczesne zagrożenia

WSTĘP

Zmiany w środowisku bezpieczeństwa na świecie zmniejszyły prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu o charakterze globalnym nie wykluczyły jednak możliwości wystąpienia zagrożeń takich jak: terroryzm, cyberterrorizm, proliferacja broni masowego rażenia, zorganizowana przestępczość międzynarodowa jak i masowe migracje ludności. Identyfikacja współczesnych zagrożeń w obecnych czasach stwarza wiele trudności, a przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym wymaga wspólnego zaangażowania wielu podmiotów, współdziałania na różnych płaszczyznach oraz jednoznacznych podstaw prawnych do realizacji zadań z zakresu reagowania kryzysowego.

Na wstępie warto również wyjaśnić pojęcie kryzysu, który jest terminem pochodzącym z języka greckiego „krisis” i oznacza w sensie ogólnym - wybór, decydowanie, zmaganie się, walkę, w której konieczne jest działanie pod presją czasu. Władysław Kopaliński określa kryzys zgodnie z jego greckim po-

chodzeniem jako okres przełomu, przesilenie, decydujący zwrot. Jan Tokarski natomiast uszczegóławia pojęcie jako punkt przełomowy, zwrotny. Według Encyklopedii PWN kryzys to potocznie przesilenie, przełom, załamanie dotychczasowego rozwoju.

Z pojęciem kryzysu nierozdzielnie łączy się pojęcie sytuacji kryzysowej. Według E. Nowaka sytuacja kryzysowa jest to „sytuacja systemowa charakteryzująca się kulminacją zagrożeń powodujących utratę stanu normalności i możliwość zakłócenia podstawowych cech systemowych”. Natomiast, ustawa o zarządzaniu kryzysowym¹ definiuje sytuację kryzysową jako sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków.

SYSTEM ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

Zarządzanie kryzysowe² w państwie realizowane jest w sposób ciągły, zgodnie z narodowym ustawodawstwem i dotyczy dwóch jego stanów:

- funkcjonowania państwa w stanie zwyczajnym;
- funkcjonowania państwa w stanach nadzwyczajnych³.

Funkcjonowanie państwa w stanie zwyczajnym – oznacza taki okres, w którym globalny poziom zagrożeń kryzysowych jest znikomy i nie wymaga podejmowania działań nadzwyczajnych tzn. wprowadzania w państwie stanów nadzwyczajnych.

Niezwykle istotnym jest jednak w tym stanie zapewnienie utrzymania gotowości organów administracji publicznej do podejmowania działań oraz wydzielonych sił i środków w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym w czasie pokoju, w stanach nadzwyczajnych i w czasie wojny. Tym samym zapewnienie efektywnego i skutecznego działania organów administracji publicznej w sytuacjach mających znamiona kryzysu.

¹ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 o zarządzaniu kryzysowym z późniejszymi zmianami, Dz. U. z 2017 r. poz. 209, 1566.

² Zarządzanie kryzysowe - to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej. Tamże, art. 2.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 228.1.

Najważniejszymi aktami prawnymi normującymi problematykę bezpieczeństwa państwa w stanie zwyczajnym, gdy nie zachodzi potrzeba wprowadzania stanów nadzwyczajnych są:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej;
- Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP;
- Ustawa o Policji;
- Ustawa o Państwowej Straży Pożarnej;
- Ustawa o Straży Granicznej;
- Ustawa o urzędzie Ministra Obrony Narodowej;
- Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego;
- Ustawa o Służbie Wywiadu Wojskowego;
- Ustawa o zarządzaniu kryzysowym;
- Ustawa o działaniach antyterrorystycznych;
- Ustawa o województwie i administracji rządowej w województwie.

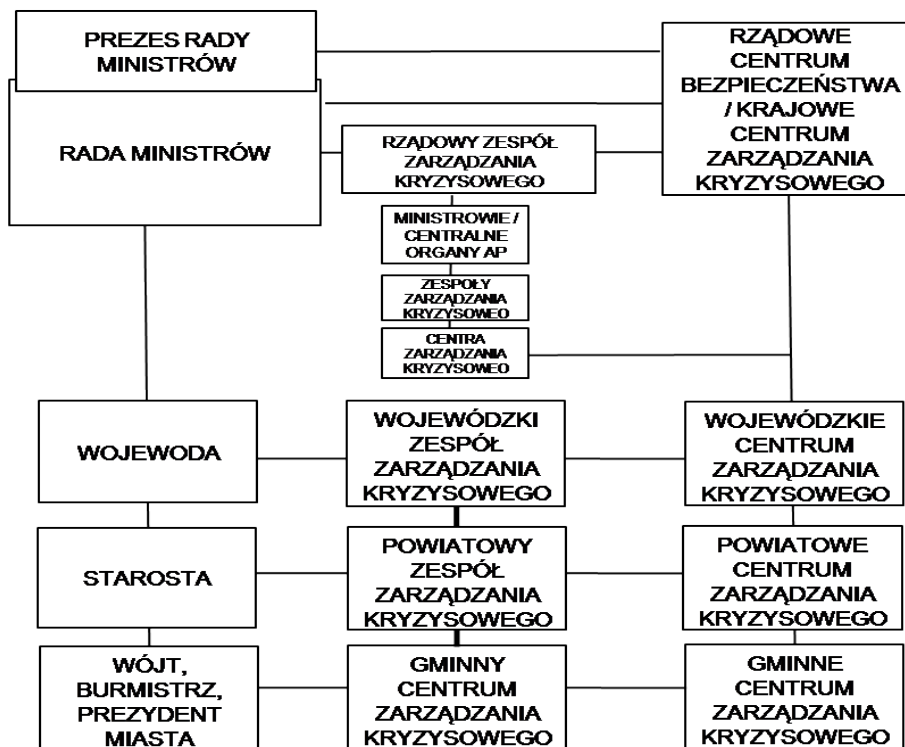
Ustawa o zarządzaniu kryzysowym określa organy właściwe w sprawach procedur zarządzania kryzysowego oraz ich zadania i zasady działania w tej dziedzinie, a także zasady finansowania zadań zarządzania kryzysowego na szczeblu narodowym, a ponadto:

- 1) Ustawa stanowi, że Rada Ministrów sprawuje zarządzanie kryzysowe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W przypadkach niecierpiących zwłoki zarządzanie kryzysowe sprawuje minister spraw wewnętrznych, zawiadamiając niezwłocznie o swoich działaniach Prezesa Rady Ministrów. Przy Radzie Ministrów powstał Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego, jako organ opiniodawczo - doradczy w sprawach planowania, inicjowania i koordynowania działań podejmowanych w zakresie zarządzania kryzysowego oraz Rządowe Centrum Bezpieczeństwa zapewniające obsługę Rady Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, Zespołu Zarządzania Kryzysowego i ministra właściwego do spraw wewnętrznych w sprawach zarządzania kryzysowego oraz pełniące funkcję krajowego centrum zarządzania kryzysowego.
- 2) Ministrowie i centralne organy administracji rządowej, do których zakresu działania należą sprawy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa narodowego, w tym ochrony ludności lub gospodarczych podstaw bezpieczeństwa państwa, powołali Zespoły Zarządzania Kryzysowego oraz tworzą Centra Zarządzania Kryzysowego⁴.
- 3) Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie województwa jest wojewoda. Organem pomocniczym wojewody w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego jest woje-

⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów.

wódzki zespół zarządzania kryzysowego, powoływany przez wojewodę, który określa jego skład, organizację, siedzibę oraz tryb pracy oraz wojewódzkie centra zarządzania kryzysowego, których obsługę zapewniają komórki organizacyjne właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego w urzędach wojewódzkich.

- 4) Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na obszarze powiatu jest starosta jako przewodniczący zarządu powiatu. Starosta wykonuje zadania zarządzania kryzysowego przy pomocy powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego powołanego przez starostę, który określa jego skład, organizację, siedzibę oraz tryb pracy oraz powiatowe centra zarządzania kryzysowego, które zapewniają przepływ informacji na potrzeby zarządzania kryzysowego. Organizację, siedzibę oraz tryb pracy powiatowego centrum zarządzania kryzysowego, w tym sposób całodobowego alarmowania członków zespołu zarządzania kryzysowego oraz sposób zapewnienia całodobowego obiegu informacji w sytuacjach kryzysowych, określa starosta. W miejscowościach będących jednocześnie siedzibami powiatów i miast na prawach powiatu, na podstawie porozumienia zawartego między tymi jednostkami samorządu terytorialnego, tworzone są wspólne centra zarządzania kryzysowego obejmujące zasięgiem działania obszar obu jednostek samorządu terytorialnego.
- 5) Organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie gminy jest wójt, burmistrz, prezydent miasta. Organem pomocniczym wójta, burmistrza, prezydenta miasta w zapewnieniu wykonywania zadań zarządzania kryzysowego jest gminny zespół zarządzania kryzysowego powoływany przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta, który określa jego skład, organizację, siedzibę oraz tryb pracy. W celu realizacji zadań, wójt, burmistrz, prezydent miasta może tworzyć gminne (miejskie) centra zarządzania kryzysowego.

Rys. 1. Ogólny schemat systemu zarządzania kryzysowego w państwie

Źródło: opracowanie własne

W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny:

- 1) Stan wojenny⁵ – może być wprowadzony w razie zewnętrznego zagrożenia, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.
- 2) Stan wyjątkowy⁶ – może być wprowadzony w razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego.
- 3) Stan klęski żywiołowej⁷ – może być w celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych⁸ lub awarii technicznych⁹ noszących znamiona klęski żywiołowej¹⁰ oraz w celu ich usunięcia.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 229.

⁶ Tamże, art. 230.

Należy jednak pamiętać, że stan nadzwyczajny na terytorium kraju może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega podaniu do publicznej wiadomości. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia, zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi oraz z ustawami o stanach nadzwyczajnych:

- Ustawa o stanie klęski żywiołowej;
- Ustawa o stanie wyjątkowym;
- Ustawa o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej.

Tak więc, wprowadzona w 2007 roku ustawa o zarządzaniu kryzysowym umożliwiła realizację zadań z zakresu reagowania kryzysowego bez wprowadzenia stanu nadzwyczajnego co dało możliwość natychmiastowej reakcji na zaistniałe zagrożenia zanim ewentualnie zostaną wprowadzone wymagane sytuacją kryzysową właściwe stany nadzwyczajne.

ZASADY UŻYCIA SZ RP DO REALIZACJI ZADAŃ KRYZYSOWYCH

Zarządzanie kryzysowe w Polsce opiera się na działalności organów administracji publicznej, jednakże art. 25 ustawy o zarządzaniu kryzysowym stanowi, że pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej mogą zostać użyte do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

⁷ Tamże, art. 232.

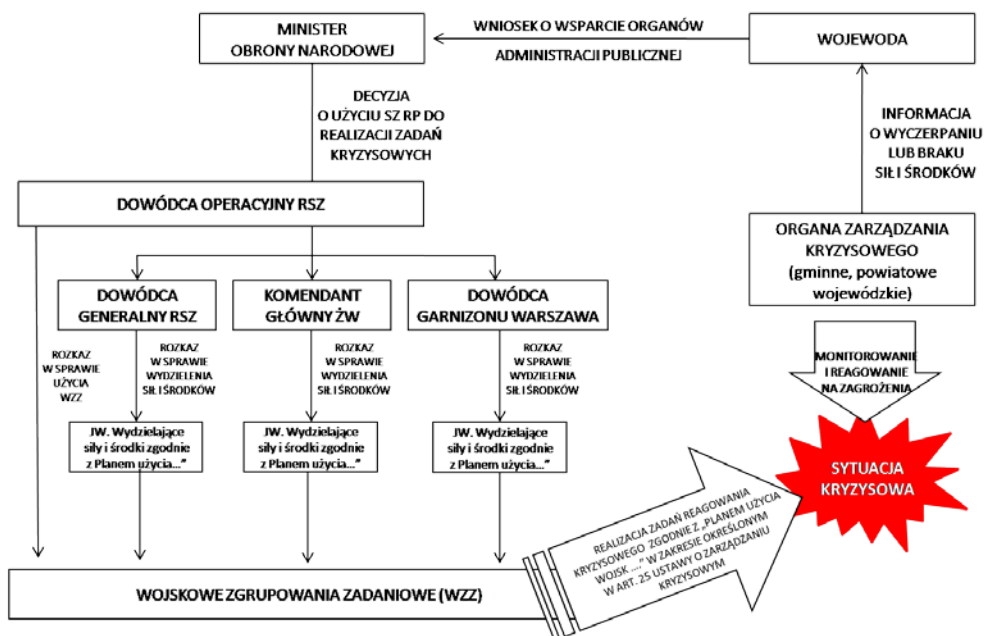
⁸ Katastrofa naturalna - zdarzenie związane z działaniem sił natury, w szczególności wyładowania atmosferyczne, wstrząsy sejsmiczne, silne wiatry, intensywne opady atmosferyczne, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, osuwiska ziemi, pożary, susze, powodzie, zjawiska lodowe na rzekach i morzu oraz jeziorach i zbiornikach wodnych, masowe występowanie szkodników, chorób roślin lub zwierząt albo chorób zakaźnych ludzi albo też działanie innego żywiołu. Ustawa o stanie klęski żywiołowej, art. 3.

⁹ Awaria techniczna - gwałtowne, nieprzewidziane uszkodzenie lub zniszczenie obiektu budowlanego, urządzenia technicznego lub systemu urządzeń technicznych powodujące przerwę w ich używaniu lub utratę ich właściwości. Tamże, art. 3.

¹⁰ Klęska żywiołowa - katastrofa naturalna lub awaria techniczna, których skutki zagrażają życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w wielkich rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach, a pomoc i ochrona mogą być skutecznie podjęte tylko przy zastosowaniu nadzwyczajnych środków, we współdziałaniu różnych organów i instytucji oraz specjalistycznych służb i formacji działających pod jednolitym kierownictwem. Tamże art. 3

Zapisy przedmiotowej ustawy zobligowały Ministerstwo Obrony Narodowej do opracowania „Planu Zarządzania Kryzysowego MON”, który stanowi podstawę opracowania „Planu użycia wojsk w sytuacjach kryzysowych”.

Ustawa o zarządzaniu kryzysowym określa procedurę aktywacji SZ RP do realizacji zadań kryzysowych stanowiąc, że jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków (tzn. będących w dyspozycji organów administracji, policji, straży pożarnej itd.), są za małe lub ich wyposażenie jest mało efektywne, jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, Minister Obrony Narodowej, na wniosek Wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

Rys. 2. Ogólny schemat sposobu aktywacji pododdziałów i oddziałów SZ RP do realizacji zadań kryzysowych

Źródło: opracowanie własne

W realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego mogą uczestniczyć oddziały Sił Zbrojnych, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, zgodnie z wojewódzkimi planami zarządzania kryzysowego.

Do zadań, o których mowa powyżej, należą:

- współdziałanie w monitorowaniu zagrożeń;
- wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;

- wykonywanie zadań poszukiwawczo - ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współdziałanie w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych RP;
- usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- współdziałanie w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych.

Zasadniczym wskaźnikiem gotowości jest określony czas dostępności sił i środków wydzielonych z poszczególnych jednostek wojskowych do wsparcia organów administracji publicznej w sytuacjach kryzysowych. Siłom i środkom nadano wskaźniki gotowości 24 lub 48 godzinnej oraz gotowości 72 godzinnej/5dób - tym siłom i środkom, które utrzymywane są głównie w dni ustawowo i dodatkowo wolne od pracy o ile nie określono dla nich w załącznikach do „Planu użycia...” innego czasu dostępności.

Należy zwrócić uwagę, że czas dostępności i aktywacji stanów osobowych i sprzętu technicznego - oznacza czas liczony w godzinach/dobach od momentu wpłynięcia wniosku właściwego wojewody do Ministra Obrony Narodowej do czasu zajęcia rejonu ześrodkowania (specjalnie wydzielonego przez kierującego akcją w rejonie sytuacji kryzysowej) przez wydzielone siły i środki i osiągnięcia gotowości do działania. Oznacza to, że siły i środki powinny być w gotowości do działania we wskazanym rejonie w czasie zmniejszonym o czas przeznaczony na procedury ich uruchomienia od czasu otrzymania wniosku wojewody.

Koordinowanie udziału oddziałów i pododdziałów SZ RP w realizacji zadań zarządzania kryzysowego w zależności od obszaru występowania zagrożeń, zapewniają odpowiednio:

- wojewoda - na poziomie województwa;
- starosta - na poziomie powiatu;
- na terenie gminy - wójt, burmistrz, prezydent miasta.

Przedmiotowa koordynacja obejmuje przedsięwzięcia mające na celu sprawne włączenie wydzielonych sił i środków do realizacji zadań, z uwzględnieniem czasu i miejsca ich użycia, zakresu zadania oraz sposobu współdziałania z innymi podmiotami dla właściwego wykonania zadania. Zadania szczegółowe (specjalistyczne) dla oddziałów i pododdziałów SZ RP przekazują wojewodowie, starostowie, wójtowie, burmistrzowie, prezydenci miast wyłączenie ich dowódcom. Dowodzenie wydzielonymi siłami i środkami SZ RP odbywa się na zasadach określonych w regulaminach wojskowych i według procedur obowiązujących w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Inną podstawą prawną do użycia SZ RP daje ustawa o działaniach antyterrorystycznych, której art. 22.1 stanowi, że w przypadku wprowadzenia trzeciego lub czwartego stopnia alarmowego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, posiadanego sprzętu i uzbrojenia oraz zaistniałych potrzeb. Decyzję o użyciu sił zbrojnych podejmuje Minister Obrony Narodowej na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, jednakże przygotowanie do użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności rozpoczęcie planowania, pozyskiwania informacji i współpracy z organami administracji publicznej, może nastąpić po wprowadzeniu trzeciego lub czwartego stopnia alarmowego i przed wydaniem przedmiotowej decyzji. Oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej użyte do pomocy oddziałom lub pododdziałom Policji mogą użyć i wykorzystać środki przymusu bezpośredniego i broń palną na zasadach przewidzianych dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz pozostają w systemie dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

WYBRANE WSPÓŁCZESNE ZAGROŻENIA

„Współczesne środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje zacieranie się granic między jego wymiarem wewnętrznym i zewnętrznym, militarnym i pozamilitarnym. Globalizacja i rosnąca współzależność często skutkują nieprzewidy-

*walnością zjawisk, których zasięg nie jest już ograniczony barierami, geograficznymi, systemami politycznymi i gospodarczymi*¹¹.

Podobną tezę postawiono w Białej Księdze Bezpieczeństwa RP, gdzie określono że globalizacja i rewolucja informacyjna są kluczowymi czynnikami kształtującymi środowisko bezpieczeństwa.

Autorzy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zwracają uwagę, że *„wraz z pojawieniem się nowych technologii teleinformatycznych oraz rozwojem sieci Internet pojawiły się nowe zagrożenia, takie jak cyberprzestępczość, cyberterroryzm, cyberszpiegostwo, cyberkonflikty z udziałem podmiotów niepaństwowych i cyberwojna, rozumiana jako konfrontacja w cyberprzestrzeni między państwami”*. Przy powszechnie rosnącym uzależnieniu od Internetu i technologii teleinformatycznych można więc przewidywać, że zagrożenia związane z cyberprzestrzenią mogą poważnie zakłócić funkcjonowanie społeczeństwa i wskazują na rosnący wpływ obszaru domeny cyfrowej na ogólny poziom bezpieczeństwa kraju.

Znaczenie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni będzie więc stale rosło, w związku z tym oczekiwany i wymagany jest wzrost odpowiedzialności państwa za jej ochronę i obronę. W Białej Księdze Bezpieczeństwa RP już w 2013 roku zwrócono uwagę, że Polska w perspektywie nadchodzącego dwudziestolecia będzie musiała stawić czoło, konieczności zapewnienia bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni. Należy tu wspomnieć, że wymagało to będzie nie tylko stworzenia podstaw prawnych, ale także utworzeniu nowych struktur (służb, wojsk, itp.), pozyskaniu narzędzi, opracowaniu metod i procedur dzięki którym będzie można skutecznie przeciwstawić się zagrożeniom, które bez wątpienia pojawiają się w cyberprzestrzeni.

W Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego RP 2013 oceniając i prognozując krajowe warunki bezpieczeństwa wykluczono wewnętrzne zagrożenia militarne. Jednakże stwierdzono, że istnieje ryzyko możliwości poszerzenia się organizowanej przestępczości zbrojnej, zwłaszcza o charakterze transnarodowym (z użyciem broni na większą skalę). Ponadto, nie wykluczono możliwości pojawienia się ugrupowań paramilitarnych czy też wewnętrznych grup terrorystycznych, wobec których niezbędne byłoby podjęcie działań o charakterze ochronnym.

Kolejnym zagrożeniem naszych czasów jest bezdyskusyjnie terroryzm. Globalny wzrost ilości i skali ataków terrorystycznych w ostatnich kilkunastu latach na świecie spowodował nową ocenę terroryzmu, który obecnie jest postrzegany jako najbardziej niebezpieczna i jednocześnie najbardziej prawdopodobna forma zagrożenia. Wzrost zagrożeń terrorystycznych stał się poważnym wyzwaniem dla rządów wielu państw, w tym Polski. Aktywny udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w koalicji antyterrorystycznej po zamachach

¹¹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP, Warszawa 2013.

terrorystycznych na World Trade Center w USA w dniu 11 września 2001 r. może stanowić realną przyczynę wzrostu zagrożenia atakami terrorystycznymi również w naszym kraju.

Ataki terrorystyczne w Europie np. 14 lipca 2016 r. w Nicei¹² we Francji pokazały, że zamachu z ilością ofiar na poziomie kilkuset osób (87 zabitych i ponad 200 rannych) można dokonać również przy użyciu zwykłego pojazdu samochodowego ale być może również przy użyciu drona zakupionego w komercyjnym sklepie.

Formy terroryzmu wciąż ewoluują, a nowe scenariusze i narzędzia ataku udowadniają, że system prawny, służby cywilne i mundurowe oraz system zarządzania kryzysowego wymaga ciągłego doskonalenia.

Inną grupą zagrożeń o których mowa m.in. w „Wizji SZ RP 2030” stanowią skutki zmian klimatycznych na świecie, a w wymiarze krajowym coraz częstsze ryzyko wystąpienia zagrożeń powodowanych przez anomalie pogodowe i niekorzystne zjawiska atmosferyczne. W Polsce, największe zagrożenie mogą stanowić rozległe powodzie powodowane gwałtownymi ulewami lub silnymi wiatrami powodującymi tzw. cofkę rzek w rejonie Pomorza i Żuław Wiślanych, pożary powierzchniowe będące skutkiem długotrwałej suszy lub też huraganowe wiatry powodujące znaczne zniszczenia infrastruktury i środowiska naturalnego. Już tylko w 2017 roku doświadczyliśmy na terenie kraju kilku niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, między innymi tzw. cofka rzek z Zalewu Wiślanego, podtopienie Elbląga i okolic w dniu 18 września oraz jednej z najgwałtowniejszych burz ostatnich lat, która w dniach 11/12 sierpnia przeszła w pasie od Dolnego Śląska przez Wielkopolskę i Kujawy po Pomorze powodując śmierć pięciu osób i znaczne zniszczenia w środowisku naturalnym i infrastrukturze. Pomimo funkcjonującego systemu zarządzania kryzysowego, okazał się on niedoskonały w zakresie ostrzegania ale także usuwania skutków sierpniowej wichury. Wniosek wojewody do Ministra Obrony Narodowej w sprawie pomocy wojska został wystosowany dopiero 14 sierpnia, tak więc SZ RP pomimo właściwego przygotowania i utrzymywanej gotowości, zostały użyte dopiero kilka dni po tragedii.

Przedstawione powyżej zagrożenia stanowią tylko wybraną część możliwych zagrożeń współczesnego świata i należy w tym miejscu podkreślić, że zbiór sklasyfikowanych zagrożeń kryzysowych dla bezpieczeństwa państwa będzie zawsze zbiorem otwartym. Dodatkowo należy wziąć pod uwagę, że największymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa są te, których nie można zawniczu przewidzieć ani zdefiniować.

¹² https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamach_w_Nicei

WNIOSKI

W celu zapobiegania sytuacjom kryzysowym, przygotowania do przejmowania nad nimi kontroli, reagowania w chwili wystąpienia oraz usuwania ich skutków niezbędne jest sprawne funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego państwa, posiadanie procedur i planów działania na wypadek wystąpienia zagrożeń oraz co istotne bieżąca ich aktualizacja.

W przypadku powstania sytuacji kryzysowej szczególnie ważna jest identyfikacja zagrożeń, przewidywanej skali oddziaływania i możliwych skutków ich oddziaływania, a co jest z tym związane właściwy dobór sił i środków do przeciwdziałania sytuacji kryzysowej. Wymaga to sprawnie funkcjonującego systemu kierowania, zdolnego do realizacji zadań w sposób ciągły w reżimie pracy 24/7, ciągłego jego doskonalenia, a w razie potrzeby również i restrukturyzacji. Sprawnie działający system zarządzania kryzysowego wymaga także, rozwijania wzajemnego współdziałania pomiędzy organami administracji publicznej, a SZ RP. Należy podkreślić że z punktu widzenia SZ RP istotną funkcją w systemie zarządzania kryzysowego jest urząd wojewody w gestii którego leży możliwość wnioskowania do Ministra Obrony Narodowej o wsparcie organów administracji publicznej poprzez użycie pododdziałów SZ RP. Pamiętając o niezbędnym przedziale czasowym potrzebny na osiągnięcie gotowości przez siły i środki SZ RP do realizacji zadań kryzysowych, oraz o zwykle dużej dynamice współczesnych zagrożeń, czynnik czasu – a w szczególności czas wpłynięcia „wniosku” wojewody, wydaje się być kluczowym do skutecznego reagowania na powstałe zagrożenia.

W związku z ciągłym rozpoznawaniem nowych zagrożeń mogących mieć wpływ na rozwój sytuacji kryzysowej w państwie oraz możliwością zaangażowania w ich rozwiązywanie wydzielonych pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP, niezbędna jest również ciągła aktualizacja możliwych zadań, w ramach których żołnierze mogą przeciwdziałać sytuacjom kryzysowym oraz uczestniczyć w likwidacji ich skutków. Należy podkreślić, że dokonane w poprzednich latach zmiany w podstawach prawnych funkcjonowania składowych polskiego systemu bezpieczeństwa narodowego, jeszcze nie w pełni uwzględniają wszystkie czynniki mające wpływ na ten system czego ewidentnym przykładem są zagrożenia związane z cyberprzestrzenią. Innym, ważnym aspektem jest ciągłe dążenie do rozwijania nowych zdolności SZ RP do przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom nie tylko poprzez wprowadzanie nowego uzbrojenia ale także tworzenie nowych rodzajów sił zbrojnych tj. Wojska Obrony Terytorialnej czy nowych rodzajów wojsk tj. wojska cybernetyczne.

Podsumowując, system zarządzania kryzysowego istnieje i funkcjonuje. Nie ulega jednak wątpliwości, że konieczne jest jego bieżące dostosowywanie, adekwatnie do pojawiających się nowych zagrożeń współczesnego świata.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*
- [2] *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 o zarządzaniu kryzysowym z późniejszymi zmianami*, Dz. U. z 2017 r. poz. 209, 1566.
- [3] *Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 o działaniach antyterrorystycznych*, Dz. U. z 2016 r. poz. 904, 1948.
- [4] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014.
- [5] *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013.
- [6] Strona internetowa Ministerstwa Obrony Narodowej, <http://www.mon.gov.pl>.
- [7] Strona internetowa Biura Bezpieczeństwa Narodowego, <http://www.bbn.gov.pl>
- [8] Bugajski D., Rybak R., *Siła i strategia Bezpieczeństwa Narodowego*, AMW Gdynia 2015.
- [9] Ficoń K., *Inżynieria zarządzania kryzysowego podejście systemowe*, Warszawa 2007.
- [10] Nowak E., *Zarządzanie kryzysowe w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych*, AON Warszawa 2007.
- [11] Molek W., Stec K., Marciniak R., *Zarządzanie kryzysowe w systemie kierowania bezpieczeństwem narodowym*, <https://www.bbn.gov.pl/download/1/7010/3Zarzadzaniekryzysowe.pdf>
- [12] https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamach_w_Nicei

POLISH ARMED FORCES IN CRISIS MANAGEMENT SYSTEM IN THE LIGHT OF SELECTED PRESENT HAZARDS

Abstract

The article describes the current legal status of the crisis management system and the rules of engagement military units to carry out crisis response tasks. In addition, it is an attempt to signal the problem of continual updating of the legal status, crisis management system as well as the acquisition of new capabilities by The Polish Armed Forces together with the progressive changes in the security environment.